

Finansdepartementet

Dato: 15. april 2016

## Høringssvar

### NOU 2016:3 Ved et vendepunkt: Fra ressursøkonomi til kunnskapsøkonomi

Universitetet i Oslo takker for anledningen til å kommentere Produktivitetskommisjonens andre rapport. Det er gledelig at rapporten så sterkt betoner kvalitet i forskning og utdanning som en av hovedløsningene på utfordringen med synkende produktivitet. Dette støtter vi fullt ut. Videre peker vi særlig på følgende:

- Det å lykkes med å få fram gode kandidater er universitetets fremste oppgave når det gjelder produktivitet, men i likhet med kommisjonen ser vi behovet for bedre kobling mellom utdanning, forskning og næringsliv.
- Vi støtter rapportens konklusjon om å vektlegge forskningens kvalitet og tone ned den politiske overstyringen av feltet. Særlig viktig er tiltak for å styrke fagmiljøer som dokumenterer kvalitet i et internasjonalt perspektiv.

Vi viser til Produktivitetskommisjonens andre rapport, overlevert til finansministeren 11. februar 2016. Universitetet i Oslo (UiO) er i utgangspunktet ikke høringsinstans i forbindelse med denne rapporten, men kommer likevel med en høringsuttalelse da tematikken kommisjonen tar opp er av betydelig relevans for vår virksomhet.

Produktivitetskommisjonen peker på at Norge står foran en krevende omstilling der ressursbasert rikdom må erstattes med kunnskapsutvikling og lavere kostnader i offentlig sektor. Produktiviteten er synkende, men trenden kan snus, er rapportens grunntone. Det er gledelig at kommisjonen legger så stor vekt på betydningen av kvalitet i forskning og utdanning som en av hovedløsningene på denne utfordringen. Vi støtter helhjetet konklusjonen om at vårt utdannings- og forskningssystem er nødt til å holde tritt med den internasjonale kunnskapsfronten for å kunne gi oss nødvendig innovasjons- og adopsjonsevne.

I det følgende vil vi kommentere noen utvalgte temaer som har betydelig relevans for UiOs virksomhet.



#### Rektor

Postadr.: Postboks 1072 Blindern, 0316 Oslo  
Kontoradr.: Lucy Smiths hus,  
Problemveien 7, 9. et., 0313 Oslo

Telefon: 22 85 63 03  
Telefaks: 22 85 44 42  
postmottak@admin.uio.no  
www.uio.no  
Org.nr.: 971 035 854

### **Utdanning**

Utdanning var tema også i produktivitetskommisjonens første rapport. Kommisjonen pekte på utfordringer med frafall og tidsbruk. I denne andre rapporten kritiseres finansieringssystemet i UH-sektoren for å premiere ”billige” samfunnsfaglige studier på bekostning av naturfag og teknologi.

#### *Universitetet i Oslo mener:*

UiO deler oppfatningen om at frafallet og tidsbruken er for høyt og arbeider kontinuerlig med tiltak for å videreutvikle studiekvaliteten. Vi imøteser også den varslede stortingsmeldingen om temaet.

Når det gjelder faglige satsinger vil vi sterkt advare mot å forenkle problemstillingene: Ny teknologi er åpenbart en del av svaret på framtidige utfordringer, men teknologi skal forstås og anvendes av individer og organisasjoner. I et slikt perspektiv representerer humaniora og samfunnsfag avgjørende kunnskap for å få til omstilling. Dette perspektivet savnes i kommisjonens rapport.

UiO vil også understreke betydningen av det såkalte ”kunnskapstriangelet” – samspillet mellom utdanning, forskning og innovasjon – som avgjørende i overgangen til kunnskapsøkonomien. Det er kun våre høyere utdanningsinstitusjoner som fullt ut kan fasilitere og tilby dette samspillet.

### **Forskning**

Produktivitetskommisjonen er opptatt av at det er få virkelig gode forskningsmiljøer i Norge. Årsakene til dette, hevdes det, er bl.a. at konkurransen er for lav og at Forskningsrådet er styrt på en uhensiktsmessig måte. Kommisjonen foreslår fagfellelvurdering av universiteter og høyskoler og færre tematiske føringer for Forskningsrådet; kvalitetsarenaene må styrkes.

#### *Universitetet i Oslo mener:*

Rapporten er litt for generell når man vurderer forskningskvaliteten. Det er imidlertid gledelig at kommisjonen legger så stor vekt på betydningen av kvalitet i forskning og utdanning. Som nevnt innledningsvis støtter vi helhjertet konklusjonen om at vårt utdannings- og forskningssystem er nødt til å holde tritt med den internasjonale kunnskapsfronten for å kunne gi oss nødvendig innovasjons- og adopsjonsevne. Det innebærer at vi må være gode selv – også fordi vi da er i stand til å anerkjenne bidragene fra andre steder i verden. Vi kan som nasjon imidlertid ikke ta mål av oss til å være verdensledende på absolutt alle fagfelt. Da er det viktig at de fagmiljøene som allerede er svært gode, får muligheter til å utvikle seg videre. Det gjøres blant annet gjennom å styrke konkurransearenaene som måler kvalitet, eksempelvis FRIPRO og SFF, samt å sikre institusjonene handlingsrom til selv å kunne bygge opp under fremragende miljøer.

Kommisjonen er forbilledlig presis i sin beskrivelse av dagens forskningspolitikk: «I stedet for å fastholde vitenskapelig kvalitet som en grunnleggende forskningspolitisk målsetting, er norsk forskningspolitikk kjennetegnet ved mange gode intensjoner konkretisert som øremerking av de offentlige forskningsbudsjettene til tematiske satsingsområder. Kommisjonens vurdering er at norsk forskningspolitikk i for stor grad vektlegger andre forhold enn vitenskapelig kvalitet, og at denne vektleggingen må endres. Høy vitenskapelig kvalitet bør være et grunnleggende krav til all

offentlig finansiert forskning.» Eksempelvis har Forskningsrådet mer enn 500 mål og føringer i sitt tildelingsbrev; det handler om hvordan sektorprinsippet når det gjelder finansiering av norsk forskning, praktiseres. Sektorprinsippet er viktig for å sikre god offentlig forskningsfinansiering innenfor alle fagfelt, men praktiseringen av det medfører (for) ofte smale tematiske utlysinger der konkurransen blir (for) liten.

Kommisjonen slår fast at det er flere drivkrefter bak den politiske overstyringen av forskningen. Blant disse er praktiseringen av sektorprinsippet for forskning, statsrådsansvaret og budsjettprosessen. Overordnet gir UiO sin støtte til en slik vurdering, og er av den oppfatning at det er et betydelig grunnlag for mindre politisk overstyring av forskningen og samtidig en bedre koordinering av forskningspolitikken på regjeringnivå.

Når det gjelder konkurranse i UH-sektoren, er den allerede betydelig: De resultatbaserte delene av grunnbevilgningen (som utgjør ca. 1/3 av denne) og konkurransen om eksterne forskningsbidrag mv. innebærer at mellom 40 og 50 % av samlede ressurser til norske universiteter og høyskoler er utsatt for en eller annen form for konkurranse – mest ved de eldste/største universitetene. Balansen mellom stabile grunnbevilgninger og konkurransebaserte tildelinger er viktig. UiO kan ikke se noe behov for omfattende endringer i dagens ordninger.

Produktivitetskommisjonen viser til et forslag fra NHO om å løfte ut deler av UH-sektorens stats-tilskudd til en konkurransearena for forskning, spesielt innenfor realfag og teknologi. Vi har advart mot dette forslaget før og gjentar det gjerne: NHO-forslaget er korttenkt og tar ikke høyde for at det er *samspillet* mellom utdanning, forskning og innovasjon – innenfor bredden av alle fag – som bidrar til et framgangsrikt arbeids- og næringsliv.

UiO vil advare mot kommisjonens forslag om å foreslå sterkere bruk av fagfellevurdering av institusjonenes resultater, som grunnlag for grunn for omfordeling mellom institusjonene. Et slikt system er tatt i bruk i bl.a. Storbritannia, men har betydelige utfordringer knyttet til seg.

### ***Innovasjon***

Rapporten peker på en sterk positiv korrelasjon mellom utdanningsnivå og innovasjonsevne. Videre anbefales det en styrking av den «store» innovasjonspolitikken – herunder gjennomføring av tiltak for vitenskapelig kvalitet, bedre samarbeid mellom forskning og næringsliv, og en bedre utforming av rammevilkårene for oppstart av bedrifter,

#### *Universitetet i Oslo mener:*

Med kommisjonens anbefalinger er på mange måter ringen sluttet tilbake til utdanningsløpet: UH-sektorens fremste bidrag til innovasjon er gode kandidater til arbeids- og næringsliv. Da må flere studenter lykkes i å fullføre. Og vi trenger flere, ikke færre, med master- og doktorgrad. Den såkalte «mastersyken» må etter dette endelig avblåses.

Som innovasjonsaktør støtter UiO forslaget om en styrking av deler av det kommisjonen omtaler som den «store» innovasjonspolitikken – bl.a. tiltak for bedret samarbeid mellom forskning og næringsliv og bedre vilkår for grundere.

UiO vil understreke at den forskerinitierte grunnforskningen er avgjørende for å skape nye ideer og fremme innovasjon. UiO har igangsatt et arbeid for å styrke innovasjonsarbeidet ved vår institusjon gjennom et eget *Innovasjonsløft*, som blant annet søker å bedre koblingen mellom utdanning, forskning og næringsliv.

UiO vil i denne forbindelse også henvise til NIFUs rapport *Virkemiddelapparatet for kommersialisering av forskning – status og utfordringer*, som påpeker at virkemiddelapparatet fungerer, men at det behov for mer midler. Et slikt bilde reflekteres også i den nylig fremlagte SSB-rapporten *Innovasjons- og verdiskapingseffekter av utvalgte næringspolitiske virkemidler*, som i stort understreker at offentlig støtte til FoU utløser innovasjoner som er samfunnsøkonomisk lønnsomme og gir økt verdiskaping.

### **Kostnader og byråkrati i offentlig sektor**

Kommisjonen skriver: «Omfattende politisk og administrativ delegering og målstyring har skapt kontrollbehov og rapporteringskrav som har gitt seg utslag i en byråkratisering av offentlig sektor, både i form av mer byråkratiske prosesser og flere byråkratårsverk.» Rapporten beskriver framveksten av flere og større direktorater og slår fast at sysselsettingen i sentralenhetene i direktoratene økte med hele 68 pst. fra 1994 til 2014.

### *Universitetet i Oslo mener:*

UiO har for sin del overført ressurser fra det sentraladministrative nivået til fagmiljøene for å yte mest/best støtte på de nivåer der kjernevirksomheten utføres. Det er lite som tyder på at tilsvarende prinsipper har gjennomslag i offentlig sektor generelt og kunnskapssektoren mer spesielt. Nylig fikk vi på bordet Gjedrem-rapporten («Kunnskapssektoren sett utenfra») som foreslår å opprette enda et direktorat, denne gang et for høyere utdanning. I vårt hørings svar til Kunnskapsdepartementet datert 11. april d.å. vedr. nevnte rapport understreker vi at UiO ikke ser at etableringen av et stort direktorat vil motvirke denne utviklingen, og advarer sterkt mot dette.

Med hilsen

  
for Ole Petter Ottersen  
rektor

  
Gunn-Elin Aa. Bjørneboe  
universitetsdirektør

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved UiO i tråd med UiOs reglement for elektronisk godkjenning

Saksbehandlere: Per Heitmann og Pål V. Pettersen